JOHANNEA
Ex
THEOCRITI IDYLLIIS
collecta,
ac
SCHOLIASTE GRÆCO NONDUM IN VULGUS EDITO
illustrata:
nunc
VENERABILIBUS OLIM SUIS
PRAECEPTORIBUS
URATISLAVIAE GYMNASIA ORNANTIBUS
sub
ANNI CIↃ DCCXXXV.
auspicium.
Strenae loco mittit
M. HENRICUS SCHOLTZ SIL.
Breitenaviani Plöen.
R.

HAMBURGI,
Sumptibus Sam. Heyl. Bibliopolae St. Joannis. 1735.

VIRIS
EXCELLENTISSIMIS PARITER AC CLARISSIMIS DOMINIS,

DOMINO

M. CHRISTIANO STIEFFIO,

SPECTATISSIMO SCHOLARUM URATISL. INSPECTORI, RECTORI AC PROFESSORI PUBLICO GYMNASII ELISABETHANI MERITISSIMO:

nec non

DOMINO

M. GOTLIEB GVILLIELMO KELLERO,

CELEBERRIMO RECTORI & PROFESSORI, DE GYMNASIO, QUOD AD AEDEM DIVAE MARIAE MAGDALENAE COLITUR, MAXIME MERITO, ET ADHUC MERENTI;

PRAECEPTORIBUS OLIM MAXIME VENERANDIS, NUNC FAUTORIBUS COLENDIS

S. P. D.

Auctor.

VIRI EXCELLENTISSIMI PARITER ATQUE CLARISSIMI!

VENERABILES MUSARUM MEARUM PARENTES!

Non est, quod miremini, *VIRI CLARISSIMI*, me tantum mihi sumsisse, ut *Nomen Vestrum* venerabile libello praefigerem, vix nomine vestro digno: Mens fecit grata, quae neque muneris formam, neque dignitatem respicit, tantum in voti intenta officium. Diu enim meditatus, amorem in *Praeceptores* de meis studiis juvenilibus tantopere meritos, quanto aut quali declararem, munusculum aliud in supellectili mea non habui, atque chartaceum. Ast ab iis, qui literis juventutique formandae operam navant, quid aliud exspectandum? Qua de causa id munusculi genus *Vobis* & olim *Praeceptoribus* carissimis, & nunc *Fautoribus* optimis, quale etiam cunque sit, non gratum esse non potest. Equidem non dubito, fore multos, non judicio bonorum, sed opinione suimet, eruditos, qui vel *Theocriti* ipsius nomen *Vobis* indignum, judicent, ne dicam, ejusdem carmen a sacris rebus alienissimum. Nam, audito *Poëtae* & *Bucolici* nomine, cum Bucolicum amores ludere pastorum, arbitrentur; ac Poëtam metro syllabarum uti, a sacro stylo prorsus abeunte: utrumque ad novi foederis scriptorum stylum illustrandum quicquam conferre negant. Sed hi erunt fere, qui expertes literarum graecarum, nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus conveniat, putabunt. Hi si didicerint, non scriptores sacros in metrum cogi, sed e sermone graeco illustrari; non *Theocritum* obscaenos hominum amores docere, sed vel humani generis mores per-

ſtringere (a), vel Philoſophiae ſtudium commendare (b): non admirabuntur, nos in ſtili ſacri virtutibus exponendis *Theocritum* Poetam ſecutos. Neque enim *Paulo* fuit turpe, reipublicae Chriſtianae ſummo viro, *Menandrum* legiſſe *Terentii* Magiſtrum (c); quippe cum πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς; τοῖς δὲ μεμιασμένοις καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις (d). At, teſte quidem Petro Alcyonio (e), Menander turpitudine *Theocritum* longiſſime ſuperavit. Nam si ſacerdotes graeci, Byzantinis imperantibus, ob amores, ob turpes luſus, ob nequitias amantum, praeter alios, quoque Menandrum e medio ſuſtulerint; horum in numero, cujus carmina noſtram aetatem attigere, *Theocritum* haud fuiſſe conſtat (f). Quod de *Theocrito* judico, a *Moſchi*, *Bionisque* reliquiis haud abjudico, tantum addens, qui mala has vices falce incidunt, Moſcos imitari (g), veteris libros foederis, quod ſcelerum multorum

---

(a) Uti enim *Virgilius* in Eclogis non ruſticorum mores taxat ſed aulicorum; ita & *Theocritus* in εἰδυλλίοις, cui *Moſchum* & *Bionem*, ut moris eſt, ſubjungo, Syracuſanorum mores Aegyptiorumque carpit ſuperſtitionem. Vide Φαρμακεύτρ. εἰδυλ. β. & εἰδύλλια XV. XX. XXVI. edit. Baſil. (b) Conf. εἰδύλλιον κύκλωψ edit. Baſil. XI. ubi Galatea *Theocrito* eſt philoſophia, quam nomine Pieridum vocat. item. Cf. Idyll. XVI. in quo Syracuſani tyranni carpit avaritiam, &X. (c) Cf. *Terentii* Prologum in Andriam, Eunuchum, Heautont. (d) Tit 1.5. Summa de induſtria τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς συνειδήσεως ſeparat Apoſtolus: quos enim homines vocat impuros, vel tantum cogitant impura, purioris inſcii; vel impuris delectantur, purioris conſcii. (e) Lib. I. de Exilio, p. 69. edit. Lipſ. Cf. *Morhof.* Polyh. Tom. I. Lib. 7. c. 2. § II. p. m. 1043. *Vener. Fabricii* Bibl. Graec. Lib. II. c. 22. in voce *Menander* p. 769. (f) quae ſuperſint Theocriti carmina V. *Fabricius*. l. c. oſtendit. Lib. III. c. XVII. 9. III. pag. 435. 431. (g) Cf. *Joh. Ern. Gerhardi* diſſertatio. de Moſcovit. Religione, C. I. quibus calculum addit *Bellarminus* lib. II. de verbo DEI Cap. 15.

multorum faciunt mentionem, perpetuarum tenebrarum damnantes. Verum enim vero, quominus mihi ab iis, qui γνήσιοι b. Lutheri sunt discipuli, metuo, ne cum radice flores ipsos abjiciant; eo magis spero conatum, quo stilum *Johannis*, alioqui castissimi *JEsu Christi* principis nostri discipuli, vere pastoritium, e carminibus *Theocriti* aliorumque pastoritiis volui collustrare, non singulis non probatum iri. Adhaec, quamvis fatear, id laboris genus, quanto felicius, venerabili nostro *Raphelio* interprete, caepit, tanto majorem aemulatorum, saepius, teste Horatio, servi pecoris, cohortem, fuisse expertum: tamen praeterquam, quod cautius sacra cum profanis contuli, *Scholiastae graeci manu exaratam* saepissime adhibui interpretationem, quam *Codex Lipsiensis bombycinus decem* (h) *Idylliorum*, quorum primum & posteriora duo aqua corrupit in itinere Italico eluens, ab *Antonio* quondam Hallens. Prof. Bibliothecae, in aedibus Paulinis adornatae donatus exhibet, singulis Theocriti lineis ubique impositam (i). Omnium autem optime a vobis, *VIRI CLARISSIMI*, leve hoc scripturae genus arbitror acceptum iri: tum, quod & piissimi *Johannis*, & prudentissimi *Theocriti*, ovium fidorum imagines pastorum exprimitis; tum, quod officii mei signum esse volo *Vobis* de gravissimo munere, nuper auspicate suscepto, quam officiosissime gratulantis. Sane nihil jucundius mihi accidere potuit, nihil suavius, quam auribus percipere, quos juvenis scientiarum, morum, ac fortunae meae formatores & principes expertus fui, & optimos,

 eodem

(h) vide, quae vener: *Fabricius* de hoc Idylliorum numero observat. Bibl. Gr. lib. III. Cap. XVII. §I. p. 430. Tom. II. (i) Contuli quidem cum Scholiis typo descriptis manu scripta, quorum haec ab illis saepissime abeunt, nec inutilia tradunt.

eodem tempore, ejusdem urbis, ad easdem summas scholae dignitates pervenisse. Quemadmodum enim Patriam dulcissimam peregrinis in oris jucundissima colo reverentia; sic vestram quoque urbem, vestra Gymnasia, Patriae ornamenta, studiorum meorum olim praestantissimas palaestras, quotiescunque earum, praesertim *Magdalidis nostrae*, subit mentem memoria, subit autem saepius, reverenter osculor. Igitur, *VIRI CLARISSIMI*, quamvis me fortasse gratulantium vobis de faustis dignitatum *vestrarum* auspiciis extremum esse videatis, tamen, quo minus tantummodo de faustis auspiciis viderer posse vobis gratulari, cum potius de longe feliciori meritorum successu vobis gratulandum judicem; eo jam hilariori animo *VOBIS* integras & mentis, & corporis vires, ac optima quaevis apprecor, ut, *venerabiles Viri*, *excellentissime Stieffi*, Tuo *Elisabethano*, ac *egregie KELLERE*! nostro *Magdalenaeo* felicissime praesitis Gymnasiis; ut βόσκοιτ᾽ ἐκ ψυχᾶς τὰς ἀμνάδας! Valete. Ploenae, Kalendis Januarii A. O. R. CIƆDCCXXXV.

PHILO-

PHILOLOGIAE JOHANNEAE
ex
THEOCRITO
Observationes.

§. 1. Cap. I. v. 3. Καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν. Quatuor in C. S. Graeci particulas habent excludendi, ἐκτὸς, ἄτερ, ἄνευ, & χωρὶς. (a) ἐκτὸς excludit effectum a causa, (b) ἄτερ numerum tantum excludit majorem. (c) ἄνευ, haec rem excludit quamcunque ab eminentiori gradu, ab ἐυ & α privativo derivanda. 1. Pet. III. 1. ἄνευ λόγου. *sine multis exquisitis verbis.* c. IV. 9. ἄνευ γογγυσμῶν *sine multa & nimia disceptatione.* Omnes enim hospitio homines promiscue sine discrimine non jubentur excipere. Conf. Phil. II. 14. ubi aliud quidem amoris genus praecipitur. item Joh. VII. 12. Quam particulam ἄνευ Theocritus. Idyll. XXXI. v. 127. hunc in modum adplicat ad rem praesentem:

Αὐτὰρ ἐπ' ἄμαλι τυννὸν ἄνευ πυρὸς αἴνυτο δόρπον
Sed Hercules quotidie parvam semicrudam sumsit coenam.

χωρὶς autem a χωρίζω & χωρος *locus & separare*, ut per naturam sejunctionem omnimodam significet; derivatur; ac quodcunque esse potest a re excludit. sic Rom. III. 28. VII. 8. Jac. II. 20. opera prorsus excluduntur a justificatione, ejusque actu, non vero fidei statu. Joh. XV. 5. τὸ καρποὺς φέρειν χωρὶς Χριστοῦ, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ idem esse videtur; nisi, quod χωρὶς Christum excludit a fructuum causa, ἀφ' ἑαυτοῦ vero jam aliam simul causam indicat. Quare quemadmodum sine Christo prorsus nihil deo reconciliatum est; ita quoque sine deo creatore nihil existere dicit Johannes, voce χωρὶς αὐτοῦ. *Theocritus* aliquam huic voci affundit lucem, Idyll. XIII. v. 10. ostendens, Herculem sine patre nihil fuisse; siquidem canit:

οὐδὲ

Καί μιν πάντ' ἐδίδαξε πατὴρ, ἅτε φίλον υἱα,
ὅσσα, μαθὼν ἀγαθός καὶ ἀοίδιμος αὐτὸς ἐγένετο,
χωρὶς δ' ὐδὲ ποκ' ἦσ.
Et eum omnia docuit pater, tanquam dilectum filium,
quaecunque cum edidicerit, bonus & celebris ipse evasit,
sine his autem nec unquam fuisset quicquam.

cf. Idyll. XXXII. v. 12. ubi Augiae greges & stabula non uno in loco, sed diversis & separatis in locis fuisse ita canit:
χωρὶς δὴ σηκοῖσι τετυγμένοι ἦσαν ἑκάστοις.
Separatim sane caulis praefecti sunt singulis.

§. 2. c. I. v. 14. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. Haec quidem loquendi forma apud nullum scriptorum profanorum extat, vel existere potest: Ast, horum si fabulas inspexerimus, formas sibi simillimas habet. Ita enim *Theocritus* Idyll. XX. v. 78. quodammodo nobiscum concinit:
κρύψε θεὸν, καὶ τρέψε δέμας, καὶ γίγνετο ταῦρος.
occultavit deum, & vertit formam, & factus est taurus.
quae tamen, ut caute & caste accipiantur, rogo.

§. 3. v. 18. ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τῦ πατρός. Vocem κόλπος, quod in N. occurrit foedere, vel de *sinu* maris Act. XXVII. 39. vel de *sinu* hominis ipso interpretantur. Joh. XIII. v. 23. Luc. VI. 38. Hujus quoque ad sensum nostrum Johannem trahunt, rati metaphoram in hac latere voce, quae intimam *JEsu Christi* cum patre consiliorum arcanorum indicaret communionem. vid. *Poli Synops.* Verum, consiliorum cum sinu nullum commercium; nec particulam εἰς temere cum voce ἐν commitare licet; multo minus potest negari, verba versus 16. de Christo loqui, in carne gratiam & veritatem, revelante. Igitur hic κόλπος longe commodius *humanam Christi naturam* designat, quam patris consiliorum copiam. Appellat scriptura sacra *hominum vestes*, humanae naturae facultates, quas fides sanguine *Jesu Christi* purgat, ac purgatas servat. Apoc. XVI. 15. XIX. 8. III. 4. VII. 13. Contra, *fimbriam* patris s. κόλπον vocat eadem scriptura eandem Christi naturam, quatenus dei templum, quod grex Christi est, replet. Esai VI. 1. שׁוּלָיו coll. Ezech. I. 26. Hinc Col. II. 9. σωματικῶς

κατοι-

καθοικεῖν, Johanni est εἶναι εἰς κόλπον τοῦ πατρὸς. Nec auctoritas deest graecorum, qui vestem laxiorem prolixioremque vocarunt κόλπον. *Theocritus* enim Idyll. XV. 134. ritum sacra faciendi exponens, dicit, quod mulieres

Λύσασαι κόμαν, καὶ ἐπὶ σφυρὰ κόλπον ἀνεῖσαι.
Comis solutis, ad talos usque SINUM s. vestem remiserint.

Item Idyll. XVI. 16. de avaro canit:

πᾶς δ' ὑπὸ κόλπω χεῖρας ἔχει - - - - - -
quilibet sub veste manum habet

Quam loquendi formam de avaro Talmud jam sibi vindicatam במסכת רומא fol. 77. c. 2. hunc in modum imitatus: לא יוצא ידו מתחת חפת חלוקו: i. e. *non educet manum suam de fimbria tunicae suae*: i. e. de sinu. Item Idyll. XX. 118. ubi de Europa Tauro insidenti fingit:

- - - - - - - - - - ἐν χειρὶ δ' ἄλλη
εἶρυε πορφυρέας κόλπω πτύχας.
- - - - - - - - - manu vero altera
trahebat purpureas SINUS plicaturas.

§. 4. III. 13. Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν.] Novi foederis scriptores voces ἀναβαίνειν εἰς οὐρανὸν & πορεύεσθαι, a se invicem secernunt sollicite cum auctoribus graecis: quibus πορεύεσθαι εἰς τόπον, *recta in locum sine alicujus interventu ferri*, notat: ἀναβαίνειν vero, *superiora per gradus petere* cf. *Eras. Schmid.* ad Joh. XXI. v. 11. Igitur Act. I. 11. τὸ πορεύεσθαι εἰς τὸν οὐρανὸν nobis est gen Himmel fahren / Joh. autem III. 13. & VI. 61. κτλ. τὸ ἀναβαίνειν εἰς τὸν οὐρανὸν, gen Himmel steigen. Nam, quemadmodum *JEsus* noster humana nostra natura tanquam scala usus, ad ultimum humilitatis genus descendit, ita per diversos afflictionum humanarumque actionum gradus eo *ascendit*, unde recta fertur in coelum. Ephes. IV. 10. cf. Johan. XX. 17. Hunc quoque in modum *Theocritus* de Hercule plurimos labores emenso, Idyll. XXXI. 77. canit:

Τοῖος ἀνὴρ, ὅδε μέλλει ἐς οὐρανὸν ἄστρα φέροντα
ἀμβαίνειν τεὸς υἱὸς ἀπὸ στέρνων πλατὺς ἥρως, κτλ.
Talis Vir ille Hercules coelum conscendet sidereum,
o Alcmene! tuus filius Heros magnanimus, &c.

§. 5. IV. 51. παῖς σου vocabulum est, quod de vita magis, quam de morte testatur. Quem aetatis humanae gradum designet, in Codice *MSCT. Theocriti* perégrina manus ad Idyll. IX. 81. hunc in modum declarat: *βρέφος ἀπὸ γενέσεως ἕως ἐτῶν δ. παῖς ἀπὸ ἐτῶν ε. ἕως ἐτῶν ιδ. μειράκιον ἀπὸ ἐτῶν ιε. ἕως ἐτῶν κβ. νεανίσκος ἀπὸ ἐτῶν κγ ἕως ἐτῶν μδ. ἀνὴρ ἀπὸ ἐτῶν με. ἕως ἐτῶν νε. γέρων ἀπὸ ἐτῶν νς. ἕως ἐτῶν ξη. πρεσβύτης ἀπὸ ἐτῶν ξθ. μέχρι τέλους ζωῆς αὐτός.* i. e. *Infans* a nativitate ad 4. annum. *puer* a quinto anno ad 14. *adolescens* a 15. anno ad 22. *Juvenis* ab anno 23. ad 44. annum: *Vir* ab anno 45. ad 55. annum: senex ab anno 56. ad 68. annum: *decrepitus* ab anno 69. ad finem usque vitae idem est.

§. 6. V. 39. *ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς.* *ἐρευνᾶν* ex voce *εὐνή*, quae ferarum *lustrum* signat, ac *εἴρω sciscitor*, trahit originem; ita ut *ἐρευνᾶν* per se idem sit, atque *feras in lustris indagare.* Igitur *ἐρευνᾶν τὰς γραφὰς* nihil erit aliud, quam scripturae lustra, quae *JEsum* exhibent cervum (Cant. II. 9.), diligenter excutere. Sic enim de Hercule in montanis lustris investigante leonem *Theocritus* Idyll. XXXII. 221. hunc in modum canit:

οὐ μὴν πρὶν πόδας ἔσχον ὄρος τανύφυλλον ἐρευνῶν,
πρὶν ἰδέειν ἀλκῆστε μετ᾽ αὐτίκα πειρηθῆναι.
Non sane prius pedes movi ad montem frondosum investigandum,
quam vidissem, viresque statim examinassem.

§. 7. c. VII. 15. *πῶς οὗτος γράμματα οἶδε;* vox *γράμματα* Plur. num. quocunque quis instituitur, literarum genus notat. Ita enim *Theocritus* Idyll. XXXII. 103. de Hercule canit:

γραμματά μὲν παῖδα γέρων Λίνος ἐξεδίδαξε,
Literas quidem puerum senex Linus edocuit.

Unde Jesum constat non *αὐτοδίδακτον* modo in omni scientiarum fuisse genere, sed quoque tum temporis, cum haec acciderent, doctrinae istius sacrae penum aperuisse.

§. 8. Cap.

§. 8. Cap. VIII. 23. ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου κτλ. τὸ ἐκ κόσμου εἶναι non modo adversatur τῷ ἐξ οὐρανοῦ εἶναι, sed indicat quoque eum, qui ἐκ τοῦ κόσμου est, humanis rebus ita irretitum esse, ut, quemadmodum ab iis nequit abstrahi, ita de iis quoque perpetuo faciat sermones. *Theocriti* haec mens est, quando eadem dicendi forma usus *Idyll.* I. 65. Thyrsidem inducit Daphnidis, quem amor occiderat, mortem deplorantem. Sic enim canit:

Θύρσις ὅδ' ὁ ἐξ Αἴτνας καὶ Θύρσιδος ἁδέα φωνά.

Thyrsis hic est Aetnaeus & Thyrsidis haec vox est.

Manu exaratus Interpres ad voces ὁ ἐξ Αἴτνας dicit: ἤγουν τῆς σικελίας, acsi Thyrsis se tantum vocaret Siculum, qui circa Aetnam oves pasceret. Verum, uti Aetna ovibus pascua negat; sic Thyrsis *Catanam* intelligit Siciliae urbem, quam veteres, Strabone teste, appellarunt Aetnam. Studio autem se *Aetnaeum* vocat Thyrsis, amore in Daphnidem accensus. Etenim, propterea quod cæteri Daphnidem deseruerant, v. 69. eos dicit, Αἴτνας σκοπιὰν deseruisse. conf. v. 130.

§. 9. C. X. 2. ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. Vox προβάτων non abundat, sed vocem, quae praecedit, ποιμὴν curate describit. Rem hancce pastoritiam, me judice, curatius definit nemo, quam *Theocritus*: qui Idyll. I. v. 80. triplex Pastorum genus designat his verbis;

ἦνθον τοὶ βῶται, τοὶ ποιμένες, ᾡπόλοι ἦνθον.

Venerunt tibi bubuloi, tibi Pastores, caprarii venerunt.

Quibus *Zacharias Calliergus* in Scholiis ad v. 7. cum auctore nostro mst. addit: νομεῖς, οἱ μὲν τῶν προβάτων καλοῦνται ποιμένες, οἱ δὲ τῆς ἑτέρας μερίδος, αἰπόλοι. Verum enim verò, quemadmodum Daphnis ille apud *Theocritum* in Idyll. XXXVI. 46. 47. βουκόλος *capras & haedos* in armento suo habuit, dicens:

Αἶγες ἐμαὶ βόσκεσθε, τὰ βωκόλα ἐργανοήσω:

ταῦροι καλλὰ νέμεσθε.

Caprae meae pascimini, Bubulci cognoscam opera!

Tauri, optume pascimini herbis;

Sic

Sic etiam vox ποιμὴν Theocrito ipsi vocabulum est, quod *Caprarium* non minus designat ac *opilionem*. Hinc Theocriti, quem *Daphnis* βυκόλος Idyll. VIII. 9. ποιμένα εἰροπόκων οἴων, *Pastorem lanigerarum ovium* appellat, *Menalcas* Idyll. IX. 16. 17. non oves modo sibi attribuit, sed & capras, canens:

\- - - - - - - Ἔχω δέ τοι, ὅσσ' ἐν ὀνείρῳ
φαίνοντα, πολλὰς μὲν ὄϊς, πολλὰς δὲ χιμαίρας

\- - - - - - - *Habeo autem tibi, quicquid in insomnio, adparet, multas quidem oves, multasque capras.*

Quapropter & Comatas Idyll. IV. 1. 2. monet; Αἶγες ἐμαὶ τῆνον τὸν ποιμένα τὸν Συβαρίταν φεύγετε τὸν Λάκωνα. Haec cum ita sint, JESUS pastorem appellans, ποιμένα προβάτων, intelligit virum, qui nec in grege haedos habet, nec agnos.

§. 10. v. 4. οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτῦ coll. v. 3. Quemadmodum *JESUS* hic τὰ ἴδια πρόβατα disjungit ab aliis: ita vocis discrimine utraque a semet disjuncta ostendit, pastorum ritus imitatus. Sicuti enim veterum Ebraeorum vates gemino & muneris & generis inclaruisse nomine constat; ita quoque arbitror Apostolorum singulos duo accepisse nomina. Praeter Petri, quod certum est, exemplum, & *Jacobus* appellabatur *Justus*, & *Saulus Paulus*; & alii alio exornabantur nomine. Quem in modum apud *Theocritum Battus* Idyll. IV. 45. Taurum, ut ita dicam, nominatim inclamat,

\- - - - - σίτθ' ὁ Λέπαργος.
\- - - - - *Heus! o Albe!*

ac v. 46. *Corydon* vaccam pastori vehementer & caram & observandam hoc monet nomine:

Σίτθ' ἁ Κυμαίθα ποτὶ λόφον, ὐκ ἐσακύεις;
Sitta! o Cymaithe! ad tumulum istum nonne attendis?

Atque Idyll. V. 102. 103. *Laco* arietes & ovem nominatim compellans,

ὐκ ἀπὸ τᾶς δρυός, inquit, ὗτος ὁ Κώναρος, ἅτε Κυναίθα,
τυτεὶ βοσκησεῖσθε ποτ' ἀντολὰς ὡς ὁ Φάλαρος.
Non ab ista quercu, o Canare! & Cynaithe!
Hic pascetis orientem versus, sicut Phalarus.

Ficta

Ficta haec nomina non esse nuda, sed quae ovium virtutem & usum describant, *Mstus* noster Scholiastes docet aeque ac *Calliergus*: Uterque enim, Κώναρος, inquit, ὄνομα κριῦ δία τὸ κέρατα περιφερῆ καὶ τραχέα ἔχειν, ὡς κώνυς, ἤγουν στρόβιλους. Κυναίθα δηλονότι τραχεῖα ὄϊς, παρὰ τὸ κινῶ καὶ τὸ αἴθω, τὸ καίω. Φάλαρος ἤγουν ὁ κριός ὁ λευκός. Atque sic Apostoli, JEsu oves propriae, omnes a fide; singuli vero, vel a fidei objecto, vel effectu accepere nomen. Quod ad reliquas *JESU* nostri oves attinet, pastoris sui *vocem* nosse praedicantur. Quae? & qualis illa vox sit? *Theocritus* variis docet exemplis. Haec pastorum vox vel est, qua carmina modulabantur; vel, qua oves a locis nocivis arcebant, aut ad pastum excitabant. Hinc *Thyrsis* Idyll. I. 65. de se ait:

- - - - καὶ Θύρσιδος ἅδ᾽ ἁ φωνά.
- - - - *Et Thirsidis haecce vox fuit*;

Et Caprarius Idyll. VIII. 82. de Daphnide judicat: Ἁδύ τι τὸ στόμα τοι, καὶ ἐφίμερος, ὦ Δάφνι, φωνά. dulce quod & os tibi est, & jucunda, o Daphnis, vox. Hinc denique vox illa Σίττα, qua pastores gregem ab herbis nocivis arcent, ac ad meliores incitant. Eo, praeter quae adduximus, verba *Theocriti* spectant. Idyll. V. 3.

οὐκ ἀπὸ τᾶς κράνας, Σίττ᾽ ἀμνίδες;
Non a fonte, Sitta, aquae!

Item Idyll. VIII. 69.

Σίττα νέμεσθε, νέμεσθε, τὰ δ᾽ οὔθατα πλήσατε πᾶσαι.
Sitta, pascite, pascite, haec ubera implete omnes.

Calliergi vocis interpretatio haec est: Σίττα, Ψίττα, ποιμενικὰ, αἰπολικὰ, καὶ βουκολικὰ ἐπιφθέγματα. εἰσὶ δὲ ἐπιῤῥήματα. Ἔλεγον δὲ ταῦτα διώκοντες. ἀποστῆσεσθε, ὤφειλεν εἰπεῖν, ἢ φεύξεσθε, ἢ τοιοῦτον. ὁ δὲ ταῦτα ἀφεὶς τῇ συνήθει φωνῇ τοῖς ἀμνοῖς τῷ Σίττα φρῆται. ἔστι, δὲ τοῦτο παρακέλευσις. i. e. Sitta, *Psitta, Pastoris Caprarii & bubulci voces. Sunt vero adverbia. dicebant autem haec persequentes: desistite, ut dicam, seu fugite, vel ejusmodi quicquam. Is vero, qui haec pronunciabat,*

ciabat, consueta utebatur voce Sitta apud agnos. Vox autem illa est exhortantis.

§. 11. V. 5. φεύξονται ἀπ' αὐτῦ, φεύγειν τινὰ & φεύγεσθαι ἀπό τινος idem non est. Illud societatem cum aliquo ineundam evitare significat; hoc societatem jam initam deserere. Comates anim apud *Theocritum* Idyll. V. 1. Laconaem pastorem mercede conductum, gregi suo studens invisum reddere, incipit.

Αἶγες ἐμαὶ τῆνον τὸν ποιμένα τὸν Συβαρίταν
φεύγετε τὸν λάκωνα.
Capellae meae hunc pastorem Sybaritam
fugite Laconem!

Et *Eunica* Idyll. XXIV. se manibus impuri hominis subtrahens ait:

- - - - ἀπ' ἐμεῦ φεῦγε, μή με μολύνῃς.
- - - - *a me discede, ne inquines me!*

Malos igitur doctores, quibus fidem dedimus, deseramus!

§. 12. 10. 11. ὁ ποιμὴν ὁ καλός. Id, quod latini formosum, ac Graeci alias ὡραῖον appellant, hicquoque τὸ καλὸν audit Substantivo subjunctum. *Formosus*, enim s. ὡραῖος Ἄδωνις, quem *Theocritus* cum Virgilio Idyll. I. 109. vocat, eidem *Theocrito* Idyll. XV. 127. describitur hunc in modum:

ἔστρωται κλίνα τῷ Ἀδώνιδι τῷ καλῷ ἄλλα.
Stratus fuit lectus Adonidi formosissimo alias.

& Idyll. XXIX. v. 26.

τὸν ἄνδρα τὸν καλόν σευ
οὐκ ἤθελον πατάξαι.
Virum tuum formosissimum
nolui percutere.

Christus igitur Adonis noster etiam externus formosissimus est.

§. 13. V.

§. 13. V. Ibidem τὴν ψυχὴν αὐτῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. Vox τιθέναι magis actum mentis liberum designat aliquid faciundi, quam vox διδόναι. Qua de causa *Pharmaceutria* apud Theocritum Idyll. II. 40. 41. de perfido conquerens amatore dicit.

- - - - ὅς με τάλαιναν
ἀντὶ γυναικὸς ἔθηκε κακὰν ἦμεν.

- - - - *qui me miseram*
loco felicioris & honestioris mulieris posuit malam.

unde quoque Theocriti Syrinx, v. 13. 14. haec habet;

ὦ τόδε τυφλοφόρων ἐρατὸν
πᾶμα! πάρις θέτο σιμιχίδας
ψυχάν.

O! hoc occaecantium amoris judicium!
Paris posuit Simichides animam!

Scholia τὸ θέτο monent loco τῦ ἀνέθηκε scribi, quod Paris, cum de deabus judicium tulisset, animam ipse mercedis loco statuisset, atque mortem obiisset.

§. 14. V. 32. πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ἐκ. Miracula illa egregia, quae *JEsus* hucusque praestiterat, uti latini *res egregie gestas* appellant; sic Graeci vocant ἔργα. *Theocritus* Ptolemaei laudes enarraturus Idyll. XVII. 6. 7. canit.

ἥρωες, τοὶ πρόσθεν ἀφ' ἡμιθέων ἐγένοντο,
ῥέξαντες καλὰ ἔργα σοφῶν ἐκύρησαν ἀοιδῶν.
Heroes, qui antea a semideis profecti erant,
rebus egregie gestis clari, prudentes sunt poetas nacti.

conf. Idyll. XV. 46. ubi eadem habentur. Praesertim, quod v. 13. & 14. l. c. subjungitur, placet. Pergit enim Theocritus;

Ἐκ πατέρων μὲν ἕως ἦν τελέσαι μέγα ἔργον,
ὁ λαγίδας Πτολεμαῖος.

Ex

Ex patribus jam poterat patrare magnum opus
Ptolemaeus Lagi filius.

Unde, quid *JEsus* noster sibi cum verbis, ἔργα ἔδειξα ἐκ τοῦ πατρός, velit, constat. Virtute enim parentum inclaruisse Ptolemaeum canit *Theocritus*, ita, ut eundem subjungat patrem ἀθανάτοις ὁμόλιμον θῆκαι. quamquam *Theocriti* voces ἐκ πατέρων primo intuitu videntur tantum indicare Ptolemaeum Lagum in Philadelphi majoribus poni; quum tamen Poeta verbis in sequentibus majorum virtutes ante Lagum istum repetat, voces illas ἐκ πατέρων non *in majorum numero*, *sed majorum virtute* censeo interpretandas. conf. Idyll. XVII. 137.

§. 15. C. XI. 52. v. ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν. Haec Johannis verba non tantum internam fidei & animorum notant conjunctionem; sed externam quoque Christianorum societatem, quae a Judaeis separanda erat & gentilibus. Praeter rei rationem ipsius, vel ipsa loquendi forma aliam sententiam haud admittit. *Virgilius*, qui Ecl. VII. 2. Coridonem et Byrsidem greges compulisse in *unum*, εἰς ἓν dixit, Johannem haud in epte exprimit interpretatus *Theocriti* Idyll. VI. 1. 2. verba haec:

Δαμοίτας καὶ Δάφνις ὁ βουκόλος εἰς ἕνα χῶρον,
τὰν ἀγέλαν πόκ' Ἄρατε συνάγαγον.
Damoetas & Daphnis Bubulcus in unum locum
Gregem aliquando, Arate, congregaverant.

Haec Theocriti verba *Scholia mea manu exarata* hunc in modum explicant: τοῦδε Ἀράτου, ᾧ προσφωνεῖ, ἐν τοῖς Θαλυσίοις καὶ ἀλλαχοῦ μνημονεύει. Ἐναντίως ἔχει τοῦτο τῷ λεγομένῳ δραματικῷ σχήματι, ὃ μετὰ προεπιζεύξεως λέγον. ἐν ταῦθα γὰρ ἑνικὸν ἐπάγεται ἐπὶ τοῖς δυσίν, ἐκεῖ δὲ πληθυντικὸν λέγεται μετὰ τὰ ἑνικά οἷον:

εἰ δέ κ' ἄρης ἄρχωσι μάχεσθαι, ἢ Φοῖβος Ἀπόλλων.
Λύεται δὲ ἐκεῖνο μὲν ὑπερβατῶς, οἷον,
εἰ δὲ κ' ἄρης ἢ Φοῖβος Ἀπόλλων ἄρχωσι.

τοῦτο

τῦτο δὲ ἀπὸ κοινῦ λαμβάνον τὸ ὁ βουκόλος ἕκαςος
δηλονότι τὴν ἑαυτῦ ἀγέλην ἀγαγόντες ἤνυσαν.

id est *Arati autem, quem alloquitur, meminit in Thalysiis & alibi. Haec vero carminis ratio non respondet, quod vocant, dramatico, quod cum quadam Proepizeuxi loquitur. Hic enim singulare additur duobus: Illic vero Plurale dicitur post singularia, exemplo sit.*

Si vero Mars incipiant certare & Phoebus Apollo,

quod quidem in transitu solvitur hunc in modum:

si vero Mars, & Phoebus Apollo incipiant.

In nostro autem loco commune est vocabulum ὁ βȣκόλος. *Quilibet scilicet Bubulcus gregem suum ducentes, ut unum efficerent, conjunx erant.* Manuscriptam hanc Scholiastae mei interpretationem, tum quod sententiae nostrae quidpiam luminis affert tum quod hinc liquet, quantum Calliergi Scholiis desit, paulo prolixiorem placuit adtexere.

§. 16. C. XII. 24. v. πολὺν καρπὸν φέρειν καὶ καρπὸν ποιεῖν. duarum Phrasεων a semet non differre significationem, interpretum vulgus sancte credit: ita ut Calliergus quoque in Scholiis ad Theocriti verba Idyll. I. 132. τὸ φέρειν interpretans, in versu:

νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ' ἄκανθαι, κτλ. statuat,

φορέοιτε, ἀντὶ τȣ̃ φέρετε. τȣτέςιν, γεννᾶτε, ἐκτρέφετε, φέρετε, αἱ ἄκανθαι, nimirum φέρειν idem esse ac γεννᾶν. cf. *Polus*, & *E. Schmidius* ad Matth. III. 8. Verum hos ipsos Theocritus ipse confutat non tam de fertilitate, quam de fructuum praesentia ipsa aeterna faciens verba. Hoc enim sensu ille vocem φέρειν accipit Idyll. III. 10. 11. canens:

ἠνὶ δέ τοι δέκα μᾶλα φέρω·
καὶ αὔριον ἄλλα τοι οἰσῶ.

En vero tibi decem mala fero, & cras tibi alia feram.

eodem quoque modo illud ipsum φέρειν sentio esse accipiendum in Idyl. V. 132. supra dicto. Theocritus enim non spinis juniperisque demum precatur, ut facultatem ferendi fructus habeant, sed ut actu jam fructus ferant. Verba, quae sequuntur v. 133. 134. sunt,

ἁ δὲ καλὰ νάρκισσος ἐπ' ἀρκευθοισι κομάσαι.
πάντα δ' ἔναλλα γένοιτο, καὶ ἁ πίτυς ὄχνας ἐνείκαι.
Pulcherrimus autem flos Narcissus in Juniperis elatus appareat.
Omnia jam vero immutata fuerint, & pinus Pira tulerit.

Eodem spectat Idyll. V. v. 124. & 125. quemadmodum enim, ut flumina non lac gerant, aut vinum, sed jam generatum secum ferant, precatur auctor; ita v. 125. subjungit:

τὰ δέ τοι σία καρπὸν ἐνείκαι.
Lavera vero tibi ipsa fructum tulerint.

Quamquam & hanc vocem ἐνείκαι *Mst.* Codex voce ἐκθρέψαι explicuit, res tamen per se nota est. Ut vocem καρπος taceam, quae, cum laver fructu suo carere non possit, hic *Theocrito* eum denotat fructum, quo possumus frui. Interea, quo hujus Phraseos καρπὸν φέρειν usus apud auctores frequentior, eo rarior est Phrasis καρποποιεῖν; ut, quamvis in *Matthaeo & Luca* aliquoties, in *apocalypsi* vero *Johannis* semel legatur; tamen, si *Euripidem* exceperis, in Rheso Cererem καρποποιὸν adpellantem, uspiam vix invenetis. Ratio in promptu est, quod externa quidem fructuum causa profanos auctores plurimum movit, interna latuit. Hanc igitur cum Euripides, Matthaeus, Lucas & Johannes ll. cc. respiciant, voce καρπὸν ποιεῖν fructus faciendos intelligunt; ceteri voce καρπὸν φέρειν fructus jam factos. Atque sic Graeci imitantur Ebraeos quibus Gen. I. v. 11. & Ezech. XVII. v. 23. עץ פרי עשה פרי *arbor est fructifera, quae fructus parat, aut ferre potest*; sed עץ פרי צע נשא *arbor fructifera, quae jam fructus edit,* aut exhibet. Conf. Joel II, v. 22. Unde *JESUM* nostrum utranque illam Phrasin Joh. XV. 5. studio adhibuisse, sollicite autem utriusque significationem distinxisse colliges; siquidem τὸ φέρειν καρπὸν πολὺν,

virtutes

virtutes Christianorum externas indicat; τῷ δὲ ποιεῖν οὐδὲν τῶν καρπῶν, quamlibet innuit facultatem internam boni quicquam & volendi & perficiendi. Conf. Matth. XIII. 23.

§. 17. Cap. XIII. 2. τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα.] Vocem βάλλειν Johannes mutuo accepit a phrasi, qua utitur *Theocritus*, Idyll. XX. 24. Europam Jovis desiderio captam ostendens. Verba sunt:

ὥς μ' ἔβαλε κραδίην κείνης πόθος,
Ut me jecit in corde illius desiderium!

quae impetum indicant subito hominis animum urgentem, ut facinus suscipiat.

§. 18. Cap. XIV. 6. 17. καὶ ἡ ἀλήθεια.] Vox ἀλήθεια in novi foederis libro vel *fictis* opponitur, vel *pictis*. Quando Johannes noster *fictis* opponit *vera*, plerumque ἀληθινὰ vocat vera, quando autem *pictis* sive Levitarum *umbris* Christum futurum depingentibus, opponit corpus ipsum, ἀλήθειαν appellat *rem ipsam*. Quorsum non solum ἀλήθεια illa Joh. I. 17. XVI. 7. 13. XVII. 17. XVIII. 37. 38. spectat: sed Pauli quoque ἀλήθεια 1. Tim. III. 15. ac praesertim ejusdem Legati divini cura, qua Timotheum suum sollicite monet 2. Tim. II. 15. de verbo Levitico a carne Christi revelata accurate distinguendo ac secando, eodem pertinet. Quod veritatis discrimen *Theocritum* nostrum haud latet, qui non modo Idyll. XXXV. v. 1. *hunc in modum* de *veritate* loquitur:

οἶνος, ὦ φίλε παῖς, λέγεται καὶ ἀλαθέα,
Vinum, amate puer, quoque vera dicere oportet.

sed eandem quoque umbris opponit ita in Idyll. XX. v. 82. descriptis:

ὡς ἔτυμ' ἑστήκαντι, καὶ ὡς ἔτυμ' ἐνδινεῦντι.
quam vera repraesentarunt, & quam vera circumagunt idola!

Plura de hac veritate vide sis ad c. XI. Ep. II. ad Corinth.

§. 19. C. XVI. 14. 15. ἐκ τοῦ ἐμοῦ.] Non sane posset tantummodo quaeri: qua sacri scriptores dialecto fuerint usi? sed etiam: num singuli eadem fuerint usi? At, quemadmodum utraque illa quaestio magis otiosa videtur, quam utilis nobis considerantibus, dialectum fuisse pro materiae ratione adhibendam; sic *Johannem* constat prae caeteris graecae Linguae particulas coluisse. Nolo jam esse multus in earundum examine, voce μοῦ & ἐμοῦ contentus. Hujus vocis ἐμοῦ pro μοῦ usus tam frequens scriptorum sacrorum est nulli, quam Johanni: cujus tamen posterioris usum cum Conf. XVI. 16. & alia haud prorsus respuant, priorem majoris ἐμφάσεως gratia statuo adhibitum. Voces enim v. 16. θεωρεῖτέ με, καὶ ὄψεσθέ με tantam haud postulant vim, quantam intelligimus inesse vocibus v. 14. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει. Illud enim quandam Personae conditionem designat haud prorsus necessariam: hoc autem a pronomine possessivo profectum, Personae ipsius quoddam proprium notat. Possessionem haec Theocriti verba in Idyll. XXVII. 71. declarant:

Σός μὲν ἐγὼ σὺ δ' ἐμος κεκλήσεαι αἴκε κρατήσω,
Tuus quidem ego, tu vero meus vocaberis, si vicero:

Usum vero pronominis supradicti Idyll. III. curate distinguit. Primum Caprarius, neglecto fere grege, studens alienis c. I. haec profert verba;

- - - ταὶ δέ μοι αἶγες
βόσκονται κατ' ὄρος,
- - - *Meae autem caprae*
pascuntur in monte.

deinde capellis commendatis Tityro, quem propius noverant, quam gregem suum, subjicit v. 3.

Τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, βόσκε τὰς αἶγας,
Tityre mihi pulcherrimum dilecte, pasce capellas!

Uti in posteriori ob syllabarum numerum dicere poterat commode, Τίτυρέ μοι καλὸν, quod mst. ὑπ' ἐμοῦ καλὰ interpretatur; ita in priori

priori aeque commode scribere potuisset, παιδ' ἐμοὶ αἶγες κτλ. Atque ita τὸ ἐκ τοῦ ἐμοῦ ea notat, quae *JEsus Christus* morte sua promeruit sibi & suis possidenda. Quid autem sit τὸ λαμβάνεσθαι ἐκ τοῦ ἐμοῦ; etiam ex Theocriti Idyll. XVI. 21. quodammodo potest disci. Nam avari judicium de Poetis, indicaturus, dicit Poeta:

οὗτος ἀοιδῶν λῷστος, ὃς ἐξ ἐμοῦ οἴσεται οὐδέν.
Ille Poetarum optimus, qui ex meo ferre cupit nihil,

id est qui divitias mihi tam caras & proprias relinquet intactas.

§. 20. σκοτίας ἔτι οὔσης.] Quod Johannes noster σκοτίαν ἔτι οὖσαν vocat, Lucas c. XXIV. 1. ὄρθρον βαθὺν adpellat. Hunc autem ὄρθρον βαθὺν Theocritus appellat tempus proximè ante auroram elapsum: quippe in Idyll. XVIII. 13. 14. sic canit:

παῖδα δ' ἐᾶν σὺν παισὶ Φιλοστόργῳ παρὰ ματρὶ
παίσδεν ἐς βαθὺν ὄρθρον. ἐπεὶ καὶ ἔνας, καὶ ἐς ἀῶ.
Puellam vero sine cum pueris apud piam matrem
ludere in profundum diluculum. Atque quando licebat, & ad auroram.

Hoc igitur tempus Johanni rectissime est σκοτία ἔτι οὖσα: nec, si λίαν πρωΐ modo comparandi ab auctoribus quoque accipi intelligas, Marcum, qui λίαν πρωΐ τοῦ ἡλίου ἀνατείλαντος scripsit, dixeris aliud voluisse, quam Christum ante solis ortum e sepulcro rediisse. Praeterea, βαθὺν ὄρθρον *Theocritus* quoque nominat τὸν ἔσχατον ὄρθρον Idyll. XXXI. 77. sic scribens:

ὄρνιθες τρίτον ἄρτι τὸν ἔσχατον ὄρθρον ἄειδον,
Galli jam tertia vice ultimum diluculum cecinerant.

§. 21. Cap. XX. 19. τῶν θυρῶν κεκλεισμένων.] Nihil hic habeo aliud, quod observem, quam quotiescunque auctores hac utuntur phrasi, summum semper sibi ab aliqua re cavendi studium indicare;

indicare: qua de causa apud Theocritum Damoetâ Idyll. VI. 32. ne mulier se falleret, studiosissime sibi cauturus, dicit:

- - αὐτὰρ ἐγὼ κλᾳσῶ θύρας, ἔςε κ' ὀμόσῃ
αὐτά.
- - *sed ego claudam fores, donec juraverit*
illa.

Damoetae mentem *Scholiastes* quidem *noster* mst. ita interpretatur: ἀλλὰ ἐγὼ θλάσω τὰς θύρας, ἕως ἂν πίςιν δῷ; sed, si textum examines, vocem κλείω praeferes voci θλᾷν.

§. 22. Cap. XXI. 15. 16. 17. ἀγαπᾷς με πλεῖον τέτων; κτλ.] Tria in hac periodo observanda reperio. 1) voces πλεῖον τέτων 2) discrimen τῦ ἀγαπᾷν & τῦ φιλεῖν & 3) triplicem Petri compellationem. (א) Quod ad voces πλεῖον τέτων attinet, haud nego, interpretes uno ore illas ad amorem discipulorum reliquorum cum Petri affectu comparandum trahere: sed, quod doctiorum pace dixerim, illorum interpretatio si admittitur, ratione sufficienti destituitur. Cur enim majorem Christus amorem in se postulat a Petro, quam a reliquis? deinde, cum Romani Petrum somniant Pontificem, unde Petrus, qui paulo ante magistrum omnium pessime oderat, eundem se omnium optime jam amare novit? Restat igitur, τὸ τέτων non discipulos respicere, sed Petri instrumenta piscatoria, τὰ πλοιάρια, τὰ δίκτυα κτλ. Haec an Petrus, qui Matth. IV. 9. hominum piscator factus, neglecto docendi munere, ad τὰ πλοιάρια, τὰ δίκτυα, κτλ. redierat; haec inquam, an Petrus majori amplecteretur amore, quam docendi munus? Magister interrogavit. Grammaticam Theocritus Idyllius XXXVI. 59. his tuetur verbis:

Ἄλλην ἀμπεχόνην τῆς σῆς τοι μείζονα δώσω.
Aliud indumentum Tuo tibi majus dabo.

(ב) *B. Er.*

(z) *B. Era. Schmidius* si haec observasset, vocem ἀγαπᾷν & φιλεῖν a se haud differre, non scripsisset. Graeci quatuor praesertim verbis, nimirum τῷ ἐρᾷν, τῷ στέργειν, τῷ φιλεῖν καὶ τῷ ἀγαπᾷν, varium amoris affectum a semet discernunt. ἐρᾷν plerumque ac proprie illum notat amoris affectum, in quem sensu externo ferimur; στέργειν amorem sive parentum in liberos, sive liberorum in parentes designat; ac, quemadmodum illa amoris species a certo pendent objecto, sic quoque φιλεῖν in extremo amoris affectu seu zelo versatur; ἀγαπᾷν vero non illas modo omnes amoris species potest recipere, sed quoque, ut ita dicam, magis & minus, attamen ab intellectu terminatum admittit. Illa vocabula cum scopum nostrum non spectent, hic omittimus: haec autem quantum a semet abeant, tum *Christus* ipse docet, tum alii auctores. *Christus* quidem hominum exiguam sui amoris facultatem intelligens, voto tamen Petri pro facto accepto, tres sui amoris gradus ipse declarat. *Primum* appellat ἀγαπᾷν πλεῖον τούτων, quo Christi disciplina rebus humanis praefertur: v. 15. *Secundum* vocat ἀγαπᾷν simpliciter, quo non modo Christum aliis praeferimus sed etiam ejus amori soli studemus. v. 16. *Tertium* nuncupat φιλεῖν, quo quem diligimus jam amoris affectu, zelo & consuetudine abrepti, ita v. 17. ut mortem, ut omnes vitae calamitates ejus gratia contemnamus, Cantic. Cant. VIII. 6. 7. Rationem quoque cur triplex amoris Petrini examen instituerit Christus? vel nomen Σίμων Ἰωνᾶ prodit. Quod enim neque *Petrum* neque *bar Jonae*, ut consuevit Joh. I. 42. sed prisco nomine *Simonem*, & patris nomine *Jonam* studio vocat, vel tanquam alterum *patrem* rebus tantum suis piscatoriis inhaerentem; vel tanquam alterum *Jonam* a sacro docendi munere se subtrahentem, Christus ad officium redigere, ac vero sui amore voluit imbuere, qui non modo rem familiarem ceterasque mundi delicias contemneret, sed mortem etiam pro nihilo putaret, imo persequeretur potius quam devitaret. Denique B. Schmidius non modo τῷ ἀγαπᾷν omnia N. foed. exempla ad h. l. cumulavit, Johannesque c. XI. v. 3. & 5. utriusque discrimen vocabuli luculenter ostendit; sed alio quoque, cui Theocritus

tus

tus in Idylliis saepius τȣ̃ φιλεῖν meminerit, quam τȣ̃ ἀγαπᾷν confirmat. Idyll. enim XVII. v. 108. amorem summum, cui tamen intellectus adhuc imperat, vocat ἀγάπην, canens:

- - Τί γὰρ χαρίτων ἀγαπατὸν
ἀνθρώποις ἀπάνευθεν;
- - *quid enim sine optimis gratiis amabile*
hominibus?

Contra vero amoris affectum intensissimum aliis in exemplis creberrimis appellat φιλεῖν. E. g. Idyll. III. 3.

τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, βόσκε τὰς αἶγας.
Tityre mihi omnium dilectissime, pasce capellas!

Idyll. XVII. 39. 40. Ptolemaei Philadelphi amorem erga uxorem castissimum pariter ac intensissimum ita describit:

ȣ̓πω τινὰ φαντὶ ἁδεῖν τόσον ἀνδρὶ γυναικῶν,
ὅσσονπερ πτολεμαῖος ἑὴν ἐφίλασεν ἄκοιτιν.
ἦ μὰν ἀντεφιλεῖτο πολὺ πλέον.
Nunquam quandam dicunt tantum placere viro mulierem,
quantum Ptolomaeus suam dilexit uxorem.
quinimo vicissim deligebatur multo magis,

Unde quoque Idyll. XXXV. 4. Theocritus ait:

ȣ̓χ ὅλας φιλέειν μ' ἐθέλησθ' ἀπὸ καρδίας,
γινώσκω.
Non toto diligere me voluisti corde,
novi.

(I) Mandatum ter Petro datum multis quidem interpretibus crucem fixit, aliis ejusdem caussam in Pontificio Romano, aliis in Petro Magistrum ter abjurante quaerentibus. Sed, qualis fuit cujusvis ingenii imaginatio, talis evasit interpretatio. *Marc. Antonius Capellus* in dissertatione de Appellationibus Eccl. Afr. ad Rom. sedem c. IV. §. 10.

triplicem

triplicem inde Pontifici Romano potestatem; nimirum 1) Episcopi, 2) Patriarchae, 3) totius Ecclesiae Pastoris sive summi pontificis datam somniat. *Bernhardus* tres poenitentiae suae partes 1) mentis contritionem, 2) oris confessionem 3) operis satisfactionem inde fingit. *Lyra* a Petro ob Christum ter abjuratum 1) verbum, 2) exemplum, 3) corporis exercitium postulat. *Nostratas* eandem ob causam 1) doctrinam sanam 2) sacramenta integra, 3) exemplum bonum a Petro ejusque discipulis exigunt. Conf. Celeb. *PFAFFII Tub. P. III. Hist. Thol. lit. p.* 133. *Lightfoot in horis* triplex discipulorum genus, quod vel gentiles, vel Judaei, vel Israelitae ex tribubus Babyloniae residui constituant; licet rem propius videatur spectasse, tamen nimis ingenio indulgens, finxit. Hi omnes si triplex amoris Petrini genus, mandati istius agnoscerent caussam, intelligerent sane Petro ne licuisse quidem Romae pontificem agere; eumque non gentibus, sed Judaeis dari Apostolum. Nam, de quibus Christus loquebatur, non futurae modo, sed jam praesentes JEsu Christi erant oves, atque sic ex caula, quam Joh. X. 3. & 16. a gentibus discretam praedicaverat. Hos discipulos è Judaeis sive jam collectos sive post colligendos in tres distribuit classes. *Ἀρνία* omnium agnorum sunt tenerrimi, qui cibi nondum capaces, vix enutriuntur lacte; ita ut, cum *Theocritus* Idyll. XVIII. 41, 42. de agnis canat:

- - - - - *ἄρ γαλαθηνοὶ*
ἄρνες γειναμένης ὄιος μαστὸν ποθέοισαι,
- - - - - *ut lacteae*
agnae gignentis ovis mammam desiderantes;

id multo magis de agnellis dici queat. Hi ergo eorum referant imaginem, qui nuper aqua & spiritu nati Christianam lucem aspexere. *Προβατίων* nomine reliqua adultarum ovium genera, quae Christianorum jam fide firmiorum gerunt imaginem, veniunt. Tertium discipulorum genus similiter atque praecedens plerique codices vocant *πρόβατα*; pro quo tamen *Alexandrinus* codex, ac is, unde Syri suam hausere interpretationem, longe rectius legunt *τὰ προβάτιά μου*

Quem

Quemadmodum enim Syrorum נקיא a *simplicitate* trahit nomen; sic τὸ προβάτιον plerumque graecis stultum notat animum: quippe *Aristophanes* in Plut. act. VIII. scen. III. v. 73. dicit:

- - *ἀλλὰ προβατίου βίον λέγεις;*

- - *sed oviculae vitam dicis?*

quem προβατίου βίον Scholiasta adpellat μωρὸν καὶ ἀνόητον, *stultam & despientem vitam.* Hoc igitur vocabulo commode censeo eos appellari, qui, teste Paulo, Hebr. VI. 4. 5. olim *JESU* nostri oves facti, nescio quibus scrupulis offensi, ad pristinos errores relabuntur. Gal. III. 1. Haec προβάτια & illa ἀρνία jubet JEsus Petrum βόσκειν, *pascere*; Ista vero πρόβατα ποιμαίνειν, in pascuis *gubernare*. Vocenam que ποιμαίνειν graeci non oves tantum cibis nutrir volunt, sed in pascua duci, in pascuis contineri, a lupo & fure defendi, a gramine nocivo arceri, ac denique lacte frui. Quem in modum Cyclops ille apud *Theocritum* Idyll. XI. 64. & 65. τὸ ποιμαίνειν Galateae suae commendat, canens:

ποιμαίνειν δ' ἐθέλοις σὺν ἐμὶν ἅμα καὶ γάλ' ἀμέλγειν,
καὶ τυρὸν πᾶξαι, τάμισον δριμεῖαν ἐνεῖσα.

Pascere vero velis mecum, simul & lac mulgere,
& caseum premere, coagulum acutum immittens.

Ac *Theocritus* Idyll. XX. 64. de somniis eundem in sensum scribit:

- - *ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων.*

- - *Veris pascitur gens somniis.*

Igitur Christus Petro sane & prudenter amanti gregem suarum ovium adultarum, commendat dictum in modum pascendum. Ast vox βόσκειν longe alium exhibet sensum. *Theocritus*, qui harum vocum optimus est arbiter, licet τὸ βόσκειν pariter & bubulcis tribuat, & opilionibus; nihilo secius tantum de *nutriendis* & *saginandis* intelligit. Hinc non modo Idyll. VIII. 35. τὸ βόσκοιτ' ἐκ ψυχᾶς τὰς ἀμνάδας, v. 34. τῷ πιαίνειν & v. 42. τῷ τὰ νέα τρέφεται explanat; sed etiam, cum Idyl. V. 82. 83. cecinit:

καὶ

*καὶ γὰρ ἔμ' ὡ'πόλλων φιλέει μέγα, καὶ καλὸν αὐτῷ
κριὸν ἐγὼ βόσκω,*
*Et enim me Apollo valde diligit; ac pulcrum ipsi
haedum ego pasco;*

Idyll. XI. 39. subjicit eodem sensu;

*τρέφω δέ τοι ἕνδεκα νεβρώς, κ.λ.
nutrio autem tibi undecim hinnulos &c.*

Et Idyll. XIII. 25.

*πελειάδες ἐσχατιαὶ δὲ
ἄρνα νέον βόσκοντι.*
*Ultimae autem Pleiades
agnum novum pascunt.*

Qua propter Codex noster *mst.* ad Theocriti Idyll. V. 102. verba, τυτὶ βοσκησεῖσθε ποτ' ἀντολὰς probe dicit: *δηλονότι ἀπορρηματικῶς ἀντὶ ἐνταῦθα βοσκηθήσεσθε πρὸς ἀνατολὰς τετραμμένοι*; Ut *Virgilium* Theocriti interpretem omittam. Atque sic *βόσκειν* per se quidem facilius est quam τὸ *ποιμαίνειν*: nam agnelli tantum homines simplices, minime mali aut spinosi, primis Christianae doctrinae elementis imbuendi sunt, non ingentem eruditionis & prudentiae apparatum, sed notitiam tantum & amorem JEsu simplicem postulantes. Ceterum quoque τὸ *βόσκειν* difficilius est, quam τὸ *ποιμαίνειν*: Nam *προβάτια*, homines decepti, fide ac confessione leves, iisdem doctrinae elementis confirmandi, non *ἀγαπᾷν* modo *amorem* a doctore in se sincerum exigunt, sed & *φιλεῖν*, *ardorem*, Zelo a transitione ad hostes terrendi, ac saepe vel mortis periculo e lupi faucibus liberandi.

HAMBURGI,
Literis RUDOLPHII BENEKII.

Errata.

Haec, cum operis auctor typorum magistrum praesens moderari nequiverit, menda L. B. corrigat, rogatur. Praefationis pag. 5. lin. 21. lege prudentissimi. p. 4. lin. 6. lege καὶ θαρόν. pag. 6. lin. 17. lege βέλτιον. pag. 7. lin. 6. lege γωρίς. lin. 10. γογγυσμῶν. lin. 24. lege pro *deo*, *eo creatore* pag. 8. lin. 2. lege ἀοίδιμος. & ἐγένετο lin. 3. lege οὐδέ ποκ' ᾖς. p. 8. lin. 18. pro *quod* lege *quoad* lin. 24. lege *commutare*. lin. 25. lege 18. pag. 9. lin. 10. lege ‏נשי‎ lin. 11. lege *imitatur*, item pro ‏נשי‎ lege ‏נשי‎ lin. 15. ἔφυε lin. 19. *Jecernunt* lin. 27. *ferretur*. pag. 10. lin. 2. pro ϑ lege θ lin. 24. lege *quodcunque* pag. 11. lin. 2. lege τῷ lin. 8. lege τὸ ὦ ξ Αἴτνας it. Θύρσιδος. lin. 10. pro πὸ lege ἀπὸ. lin. 21. lege οἱ νόχοι. lin. 22. *bubulci*. lin. 24. οἱ μὲν & οἱ δὲ lin. 26. βυκόλος p. 12. lin. 7. φαίνονται lin. 12. προβάτων pag. 13. lin. 3. περὶ διὰ lin. 14. *Thirsidis*. lin. 16. ἱφίμερος. lin. 28. τῇ φωνῇ it. τῷ σίττα χρῆται lin. 30. & 31. pro *ut dicam* lege *debebat dicere*, pag. 14. lin. 5. *Comatas enim* lin. 6. *Laconem* lin. 17. *his quoque* pag. 15. lin. 22. τοὶ pag. 16. lin. 5. ὁμότιμοι 16. *Corydonem & Thyrsidem* lin. 25. τῷ 27. ἐνικά. 28. εἰδέν p. 17. lin. 21. & 22. tolle puncta. lin. 24. lege. *externa* lin. 27. δὲ. pag. 18. lin. 5. νάρκισσος lin. 6. γένοιτο it. ἐνείκαι lin. 8. Pyra lin. 14. ἐνείκαι lin. 28. lege ‏עץ‎ lin. 29. lege *utramque* pag. 19. lin. 21. dele *eodem pertinent*. lin. 26. pro *XX*. lege *XV*. lin. 27. ἐσήκουσε pag. 20. lin. 9. pro *Conf.* lege *Cap.* lin. 17. ἐγώ, lin. 20. pro *o*. lege *v* lin. 26. lege *noverat*, p. 21. lin. 3. τῷ lin. 6. λᾶστος lin. 9. σκοτίαν 10. ὄντα lin. 15. *puerum* lin. 21. supple *nihil aliud voluisse* lin. 26. θυρᾶν pag. 22. lin. 3. ἐγὼ lin. 11. *periodo* & 12. τούτων lin. 24. τὰ lin. 26. *interrogavit* it. *Idyllii* pag. 23. lin. 7. *illae* lin. 23. pro *quod* lege *quem* pag. 24. lin. 1. ἀγαπᾷν lin. 26. pro *pontificio* lege *pontifice*.

